

Особливості формування та діяльності регіональної еліти в Закарпатті

Актуальність творення і функціонування регіональних політичних еліт полягає у тому, що вони відіграють значну роль у розвитку регіонів. Особливо це стосується управлінських та адміністративних еліт, які покликані формувати нормативний, бюджетний, податковий, організаційний, управлінський регіональний простір для успішної діяльності органів регіональної влади й управління. Аналіз проблеми формування і функціонування регіональних політичних еліт дозволяє виявити їх специфічні особливості та тенденції творення. Регіональні еліти відіграють важливу роль у розвитку політичного процесу в Україні. Власне, вони виступають провідниками загальнонаціональної політики на місцях, слугують опорою всього державного механізму.

Проте поняття «регіональна еліта» має декілька змістовних характеристик. Найперше, її можна розуміти як регіональну владну еліту, що складається з осіб, котрі займають основні посади в органах державної влади й місцевого самоврядування в регіоні й безпосередньо, так би мовити, за посадами, впливають на процес прийняття політичних рішень. До цієї когорти відносять і парламентарів, які представляють регіон на загальнодержавному рівні¹. Інше поняття – «регіональна політична еліта» – набагато ширше. Сюди включають осіб, які не тільки мають владні повноваження, а й представляють регіональну партійну еліту, провідні громадські організації, ділову еліту. «Регіональна еліта» в цілому додає до цього переліку й представників інтелектуальної та культурно-просвітньої еліти. Детальніше регіональну політичну еліту можна класифікувати за такими структурними підходами:

- соціогенетичний – визначає регіональні еліти через призму соціально-професійного походження (професійні, кар'єрні, освітні критерії);
- географічний – визначає регіональну еліту за її територіальним походженням (в його розрізі передбачається поділ на «своїх» (вихідці із місцевого регіону) і «чужих» (вихідці з іншого регіону));

¹ Арапханова Л.Я. Тенденции развития региональной политической элиты: сравнительный анализ / Л.Я. Арапханова // Элиты и будущее России: взгляд из регионов: Сборник материалов международной научно-практической конференции 12 – 13 октября 2007 г. – Выпуск первый. – Ростов-на-Дону: Издательство СКАГС, 2007. – С.154.

- етнічний – визначає етнічну структуру регіональної еліти відповідно до національної структури регіону (поліетнічності)¹.

За такими характеристиками формується й політичний образ регіону, який повинен враховувати ще одну суттєву позицію – взаємодію регіональних політичних еліт із загальнонаціональною, без чого неможливе нормальне функціонування держави. Формування регіонів – складний історичний процес. Упродовж багатьох десятиліть українські землі входили до складу різних державно-політичних утворень, а відтак у їхніх територіальних межах вибудовувалися різноманітні адміністративно-територіальні означення, формувалася різний імідж політичного регіону. Тому, з часу становлення сучасної незалежної України статус регіонів виплеканий багатьма чинниками, серед яких головними є історико-політичні традиції, сегмент політичної культури та політичної самосвідомості місцевого населення.

Особливо це відчутно в західноукраїнському ареалі. Саме тут найхарактернішою рисою є самоусвідомлення місцевим населенням «окремішності» регіональних інтересів. Створення соціокультурної та історико-традиційної єдності крайового соціуму є першою ознакою формування регіону. А специфічні політичні інтереси формують зі звичайного територіального (географічного) окреслення політичний регіон зі своїми місцевими політичними інститутами. Їхні очільники й складають унікальну групу – регіональну політичну еліту. Ключовою її функцією є здійснення специфічних відносин з центром, впровадження в регіоні його програм, реалізація специфічних інтересів свого регіону.

Змістовні тенденції творення регіональних еліт в Україні. Як уже доведено політичною наукою, залежно від масштабів діяльності політичні еліти поділяються на загальнонаціональну та регіональні. Регіональні політичні еліти відіграють особливо важливу роль у федеративних державах, де організація влади в суб'єктах федерації, як правило, повторює організацію влади в державі в цілому. За таких умов політична еліта суб'єктів федерації має таку ж структуру, як і загальнонаціональна еліта. В унітарних державах до регіональних політичних еліт належать керівний склад органів державного управління вищих адміністративно-територіальних одиниць, депутати органів місцевого самоврядування цих одиниць. Окремі еліти формуються в автономних утвореннях.

Регіональні еліти сприяють агрегації та артикуляції політичних інтересів населення певного регіону, виконуючи, з одного боку,

¹ Туровский Р. Ф. Политическая регионалистика: учебное пособие для вузов / Ростислав Феликсович Туровский. – М.: Узд. дом. ГУ ВШЭ, 2006. – С.664 – 665.

класичні функції партії, а з другого – поглиблюючи міжрегіональні відмінності. Саме регіональні еліти та контреліти, як особливі групи інтересів, відіграють вирішальну роль у мобілізації населення і здійснюють управління політичними інститутами, функцією яких є артикулювання та агрегування інтересів. Інтеграція територіальної спільноти на основі спільних інтересів забезпечує регіональним елітам уникнення політичної відповідальності. Саме тому регіональні рухи та партії віддають перевагу децентралізації перед іншими засобами захисту регіональних інтересів.

Незважаючи на існуючі характерні відмінності, впродовж декількох останніх десятиліть центральні та регіональні політичні еліти перебували в чітко вираженій ієрархічній системі, де перша виконувала переважаючу роль над другою, визначальною і в долі регіонів. Проте саме демократичні зміни в суспільних відносинах зламали традиції й привнесли новий імпульс у взаємовідносини між центром і регіоном, особливо в напрямку формування самих еліт. Для періоду кризи комуно-радянської системи й лібералізації суспільно-політичних відносин характерною ознакою стало те, що регіональними політичними лідерами ставали надіслані з центру керівники (умовно «чужі»), або ж ті з місцевих, кому вдавалося більше сподобатися тому ж таки центру (умовно «свої»). Для останніх важливим було вміння залишитися «в правильній позиції» як для центру, так і для регіональних еліт. Важливо було, щоб «чужий» лідер, який приїздив, як правило, зі своєю командою знайшов спільну мову з частиною тих еліт, котрі в силу певних обставин реально не могли претендувати на передові ролі в ешелоні регіональної еліти. Така група місцевих соратників ставала хорошим підґрунтям для найшвидшої адаптації «чужих» в середовищі регіонального політикуму¹.

У іншому випадку, «свій» представник регіональної еліти міг за сприятливих умов швидко піднятися по елітній загальнодержавній драбині, не завжди відстоюючи інтереси «свого» регіону, хіба що, інтереси останнього співпадали з інтересами центру. У такому разі, «свій» лідер вбивав двох зайців – вписувався в стратегію центру і виконував забаганки регіону. Ця тенденція витворилася як стала домінанта останнього десятиліття радянської політичної системи. Відтак, регіональні еліти, котрі не мали можливість домінувати і впливати на центральну еліту намагалися використати будь-яку помилку «привілейованих», а подекуди й свідомо «під-

¹ Мархiev М.И. Региональная политическая элита: формирование и особенности / М.И. Мархiev // Элиты и будущее России: взгляд из регионов: Сборник материалов международной научно-практической конференции 12 – 13 октября 2007 г. – Выпуск первый. – Ростов-на-Дону: Издательство СКАГС, 2007. – С. 107.

ставити» останніх. Така ситуація переростала в міжкланову боротьбу¹.

З початком перебудовних процесів, а особливо на зламі 1980 – 1990 років регіональні еліти швидше за інших відчули можливість розширення своїх повноважень. Одночасно вирости амбіції регіональних лідерів, котрі отримали більший простір для реалізації власних інтересів. У цей час з'явилися дві групи осіб, що претендували на роль регіональних еліт. До першої слід відносити «демократичних романтиків», котрі на хвилі суспільної лібералізації витворилися передусім із середовища місцевої інтелігенції. Джерелом їхньої активності стали гасла повернення історичних традицій, відродження національної культури, збереження духовних, освітніх і мовних цінностей. Ця група претендентів на елітний Олімп очолила національно-визвольну боротьбу українців новітнього часу, була в когорті провідників перших опозиційних громадсько-політичних організацій, котрі очолили масовий спротив монополії Комуністичної партії СРСР.

Другу групу склали вихідці із комуно-радянської та комсомольської номенклатури, котрі пристосовувалися до суспільних змін і виражали бажання переоцінки загальнонаціональних цінностей, проектуючи власні управлінські здібності в трансформаційних процесах².

На першому етапі регіонального елітотворення (1989 – 1994 рр.) у декількох регіонах, унаслідок альтернативності виборчих процесів, до владних ешелонів потрапили так звані «демократичні романтики». Проте переважна більшість народних обранців виявилися професійно та організаційно не готовими до реалій управління. Переважно вони оперували демагогічними гаслами, а відтак на наступному етапі елітотворення майже без бою віддали свої позиції другій групі регіональних еліт, котрі зуміли пристосуватися до нових реалій і поєднали управлінські здібності й уміння з вимогами часу.

Відтак, другий етап регіонального елітотворення (1995 – 1998 рр.) характерний поверненням до владного Олімпу партійно-радянської номенклатури (тільки незначний прошарок «романтиків» відстояв свій статус), яка швидко адаптувалася до нових викликів часу. У цей час в умовах унітарного розвитку України регіональна еліта дедалі більше потрапляє в системну залежність від центру, оскільки фінансові гарантії стабільності розвитку регіонів залишилися за центром, а управлінські кадри стали формуватися на місцях синтезуючи ін-

¹ Мархив М.И. Региональная политическая элита: формирование и особенности / М.И. Мархив // Элиты и будущее России: взгляд из регионов: Сборник материалов международной научно-практической конференции 12 – 13 октября 2007 г. – Выпуск первый. – Ростов-на-Дону: Издательство СКАГС, 2007. – С. 107.

² Там само. – С. 108.

тереси центру і регіону. Разом з цим, важливим моментом регіонального елітотворення залишився процес формування еліт на основі політико-культурних традицій регіону. На другому етапі проявився й конфлікт між старою і новою елітами. Останні, переважно, вже не були вихідцями із комуно-радянської управлінської школи, а торували собі шлях за допомогою домовленостей владних і бізнесових груп. Таким чином, відбувається рекрутування еліт серед молодих і успішних у бізнесі людей.

На третьому етапі регіонального елітотворення (1998 – 2003 рр.) відчутним стало поступове зрощення еліти з бізнесом. Інтереси політичної та бізнесової еліт тісно переплелися, а подекуди склалися обставини залежності прийняття політичних рішень у регіонах від бізнесінтересу.

Четвертий етап (2003 – 2010 рр.) характерний подальшим розколюванням та кризовістю регіональної політичної еліти, котра не спромоглася ефективно відстояти свій статус у загальнодержавному контексті й, більше того, за допомогою центру була втягнута в «місцеві розборки» з собі подібними ідеологічними та бізнесовими противниками.

П'ятий етап (2010 – 2014 рр.) характерний монополізацією елітного простору представниками Партії регіонів, контролем їм підпорядкованих бізнес-груп та залежністю від політико-партійного центру.

Незважаючи на визначену періодизацію, процес регіонального елітотворення не є завершеним¹. Більше того, еліта фактично втратила статусну змістовність відповідальності за свої дії та адекватність прийняття політичних рішень в інтересах регіону. Внаслідок цього політична регіональна еліта перетворилася виключно у структурований панівний (пануючий) клас.

Однією із характерних ознак сучасної регіональної політичної еліти України стала її пасивність щодо законодавчих ініціатив, що безпосередньо стосувалися її статусу та компетенції. Так, на початку 1990-х років в Україні було прийнято низку законів, що призвели до фактичного одержавлення (читай приватизації центром) місцевих органів влади. Як результат – місцева еліта повністю підпорядкована Києву. Звідси відповідь на запитання деяких київських аналітичних центрів, чому в Закарпатській області дія адмінресурсу є досить потужною. До того ж, економічний потенціал регіональної еліти є незначним, а відносини центру і регіонів створюють прецедент розбіжностей на рівнях політичної свідомості, політичної активності й політичної діяльності в центрі та на місцях. Незважаючи на це, регіональна політична

¹ Токар М. Регіональна політична еліта: тенденції творення / Маріан Токар // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. – Вип. 13. – Ужгород, 2009. – С. 297 – 300.

еліта залишається базисом загальнодержавної еліти, постійно кадрово підживлює й оновлює її. Вона формується шляхом призначення (органи державної адміністрації тощо) або шляхом участі й перемоги в регіональних виборах (так складається система рад).

Така ситуація визначальним чином впливає на формування політичного образу регіону, а особливо на його об'єктивні особливості, ступінь важливості регіонального фактору в системі владних відносин, персоналізацію електорального відбору (фактор особистості політичного лідера) та ін.

Регіональне елітотворення в Закарпатті. Виходячи з логіки вищесказаного модель регіонального елітотворення спробуємо змалювати за допомогою прикладу Закарпатської області.

На зламі 1980 – 1990 років форми регіонального елітотворення виражалися в існуванні національно-визвольного руху в Закарпатті, у безпосередній діяльності багатьох націонал-патріотичних організацій на кшталт Української Гельсінської спілки, Народного руху України за перебудову, Краєзнавчого об'єднання ім. О. Митрака, «Меморіалу», «Просвіти», Товариства української мови ім. Т. Шевченка, асоціації УНРЗ та їх протистоянні комуно-радянським структурам. Завдяки діяльності цих громадських організацій нагромаджувався досвід плюралізму, з'являлися люди нового типу мислення, конкретизувалася основна мета національно-визвольних змагань¹.

На заключному етапі боротьби за незалежність України навіть у теоретичних документах різнопланових за своєю суттю громадських організацій та об'єднань знайшли відображення ідеї державотворення, які викристалізовувалися десятилітньою боротьбою українців. Саме утворення демократичних принципів національно-визвольного руху стали головним здобутком того часу. А у 1991 році ідеї УГС та Народного Руху України за перебудову були реалізовані проголошенням незалежності України.

Серйозне протистояння між громадськими організаціями й Закарпатським обласним комітетом компартії на зорі незалежності в питаннях державотворення відчутно вражало регіональний соціум. Після того, як оголошений Михайлом Горбачовим курс на перебудову суспільства відкрив шлях до прозорості владних відносин, наслідком чого стала можливість участі у виборах усіх рівнів представників демократичних сил, здавалося, що прийняття важливих рішень буде відбуватися консенсусно, прозоро, за участі громадськості. Але консервативно налаштована більшість ко-

¹ Басараб М. Громадські організації Закарпаття в боротьбі за державність України: монографія / Михайло Басараб, Маріан Токар; Серія «Studia Regionalistica» / № 1. – Ужгород: Видавництво «Карпати», 2009. – С. 55 – 57.

лишніх партійних та радянських функціонерів всіма можливими методами намагалася унеможливити демократичний поступ і під різними ідеями замаскувати проведення в життя власних кланових інтересів. Якщо впродовж досліджуваного нами періоду діяльність окремих громадських організацій була направлена на вирішення проблем розвитку Закарпаття, яка не співпадала з курсом партії, то це наражалося на свідоме небажання владними структурами продовжувати їхні державотворчі ініціативи.

Ще у березні 1989 року бюро обкому КПУ прийняло рішення «Про організацію в області постанови ЦК КПРС «Про міри протидії спробам антисоціалістичних елементів створити опозиційні КПРС політичні структури». У цьому документі особливо було підкреслено про небезпеку з боку груп антикомуністичного опору й зосереджено увагу компартійців на посиленні контролю за неформальними об'єднаннями, які створюються в Закарпатській області.

У доповненні до цього документу (на ньому був відбиток «Цілко́м таємно») вказувалося на складну ситуацію в суспільстві. Йшлося також про те, що під впливом подій у Прибалтиці, активізації неформальних рухів у інших регіонах України, в Закарпатті слід очікувати пожвавлення різнопланових груп, котрі під гаслами культурно-просвітницького відродження підніматимуть ідеї «націоналістичної та антипартійної спрямованості». Тому й рекомендувалося «більш чітко концентрувати увагу радянських і господарських органів на вирішення проблем, що викликають невдоволення людей», а також протидіяти активності як окремих осіб, так і громадських організацій, котрі висувують ідеї створення опозиційних щодо КПРС структур¹.

Протистояння еліт відчувалося повсюдно. Національно-демократичний рух набирив обертів і здобував усе більше прихильників, а представники правлячої влади в краї збентежено заявляли, що «ми повинні сьогодні боротись за кожного комуніста, щоб він не покинув наші ряди». І факти безапеляційно підтверджують, що розпочався масовий вихід громадян з лав Комуністичної партії. Довідки, що надходили до бюро компартії краю, в районні та міські осередки свідчили про добровільний характер цього процесу. А його динамічні показники мали тенденцію до подальшого зростання. У такій ситуації частина колишніх комуністів переходила до лав громадських організацій демократичного табору, лєвова частка з яких усе ж підсилювала ряди НРУ за перебудову. Серед них були представники різних

¹ Басараб М. Громадські організації Закарпаття в боротьбі за державність України: монографія / Михайло Басараб, Маріан Токар; Серія «Studia Regionalistica» / № 1. – Ужгород: Видавництво «Карпати», 2009. – С. 217 – 218.

соціальних прошарків. Але особливого резонансу в Закарпатській області набули публічні виходи з лав КПРС відомих представників інтелігенції, письменників, літераторів тощо ¹.

Як свідчить статистика, тільки у 1990 році лави комуністичної організації залишили понад три тисячі громадян. Цікаво, що переважна більшість із них не назвали жодної причини свого рішення. Вочевидь, серед основних з них було й розчарування політикою партії в умовах суспільної перебудови, небажання демократичним шляхом оновлювати владні відносини, протиставлення ідеям національно-культурного відродження й багато іншого.

Значний вплив на тогочасні державотворчі потуги закарпатців здійснило протистояння представників націонал-патріотичних громадських організацій, котрі увійшли до складу депутатського корпусу обласної Ради народних депутатів з комуно-консервативною частиною депутатського корпусу. Починаючи з 1990 року ця конфронтація набувала особливої гостроти з питань суспільно-політичного, соціально-економічного та культурно-духовного розвитку Закарпатської області.

Серпневі події 1991 року та створення блоку «Демократична Україна» значною мірою сприяли тому, що з лав КПРС масово почали виходити й державні службовці, зокрема голова Ужгородської міської Ради народних депутатів Еміл Ландовський, заступник голови міськвиконкому Борис Сливка, їхні заступники, окремі депутати, секретарі комісій, начальники відділів тощо ². У цей час громадськість сприймала післясерпневі події з великим піднесенням, а лідери демократичних організацій, котрі об'єдналися в лавах Закарпатського блоку «Демократична Україна», вимагали щонайшвидших політичних змін і змусили обласну раду приймати рішення в інтересах українського народу та регіону.

Упродовж в 1989 – 1994 років відбувалася постійна боротьба з політичною монополією комуністів, політична сила котрих була все ж домінуючою в регіоні. Але, охоплені пафосом загальнодемократичних ідей, національна інтелігенція, а потім і народні маси починають реалізовувати ідею національного відродження. Саме вона стала лейтмотивом нових політичних змін. Могутнім прискорювачем політичної боротьби стала підготовка до виборів у республіканську і місцеві ради народних депутатів. Одними із основних засобів дії опозиції стали мітинги, голодування, пікетування

¹ Басараб М. Громадські організації Закарпаття в боротьбі за державність України: монографія / Михайло Басараб, Маріан Токар; Серія «Studia Regionalistica» / № 1. – Ужгород: Видавництво «Карпати», 2009. – С. 220 – 221.

² Заява депутатів Ужгородської міської Ради та відповідальних працівників обласного центру про вихід з КПРС // Карпатський край. – 1991. – 21 серпня. – С. 2.

владних структур. З цього часу у регіональній еліті з'являються нові лідери. Їхня популярність адекватно відображала рівень довіри громадян до громадсько-політичних сил в регіоні. Саме тоді проходив процес своєрідної інституційної зрілості громадсько-політичних діячів.

У 1991 – 1994 роках роль регіонального керівника виконував Представник Президента України в Закарпатській області Михайло Країло.

Упродовж 1995 – 1998 років сформовані на попередньому етапі структури використовувалися представниками регіональної еліти для самореклами і з можливістю якнайвигідніше сподобатися й продати свій продукт центральній еліті (передусім, через вияв ідеологічної вірності, ревного відстоювання демократичних засад тощо).

Починаючи з 1995 року найвищу адміністративну посаду почали займати голови Закарпатської обласної адміністрації (губернатори). Перший із них – Сергій Устич (1995 – 1999 рр.) (згодом член СДПУ(о))¹. Його губернаторство відбувалося в складних соціально-економічних умовах регіонального розвитку. Врешті стабілізувати ситуацію йому не вдалося. Навіть заяви про відповідальність СДПУ(о) (обласний осередок якої він і очолив) за перспективи розвитку краю нічого не змінили. Тому, напередодні чергових президентських виборів 1999 року, Л. Кучма був змушений зробити кардинальні кадрові перестановки в регіоні². У травні 1999 року Президент України призначає головою Закарпатської ОДА знову ж таки члена СДПУ (о) Віктора Балогу.

У 1999 – 2004 роках регіональна еліта почала інтегруватися навколо монопольних політичних партій в регіоні. Таким чином, відбувалася соціал-демократизація регіональної еліти. СДПУ(о) зуміли залучити до своїх лав політично й економічно різноманітну громадськість. Цікаво, що акцент рекрутування еліт був спрямований на переважно знаних в регіональному соціумі людей, представників керівних ланок різних установ і підприємств, навчальних закладів, молодь з лідерськими амбіціями.

Проте в квітні 2000 року, В. Балоба публічно оголосив курс на департизацію органів державної виконавчої влади. Він та голови райдержадміністрацій залишили лави СДПУ(о). Цей факт, за дока-

¹ Хроніка Закарпаття. 1867 – 2010 / Kárpátalja évszámokban. 1867 – 2010 / українсько-угорське двомовне видання; Ukrán–magyar kétnyelvű kiadvány: Серія «Studia Regionalistica» / № 3. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. – С. 270 – 271.

² Остапеч Ю. Закарпаття через призму політичних виборів: монографія / Юрій Остапеч, Маріан Токар; Серія «Studia Regionalistica» / № 2. – Ужгород: Видавництво «Карпати», 2009. – С. 219.

зами дослідників, став початком «неоголошеної війни» проти впливу СДПУ(о) в Закарпатській області ¹.

Однак департизація регіональної політичної еліти не вписувалася у плани президентської команди, а тому в 2001 році головою Закарпатської ОДА призначається Геннадій Москаль, який в інтерв'ю журналістам після свого призначення сказав, що він є тимчасовою політичною фігурою на цій посаді й головне його завдання стабілізувати політичну ситуацію в краї. Заступниками голови ОДА були призначені Володимир Приходько (голова обласного осередку НДП) та Іван Різак (голова обласного осередку СДПУ(о)) ². Ці призначення показали, що в Закарпатській області розпочалася підготовка до нових парламентських виборів, а над інтересами регіону стали переважати центрально-управлінські важелі впливу та контролю.

Логічним завершенням тотальної соціал-демократизації регіональних еліт стало призначення губернатором краю у вересні 2002 року голови обласного осередку СДПУ(о) – Івана Різак. Він, керуючи до 2005 року, змінив практично все обласне керівництво (керівників відділів ОДА, голів РДА, керівників силових структур та ін.) ³.

Проте, деякі перебільшення в роботі на різних рівнях представників СДПУ(о) призвели до краху її авторитету в регіоні. Як наслідок – прикінцевий результат парламентських виборів 2002 року став початком кінця впливу цієї політичної сили.

2002 – 2005 роки характеризуються тенденцією розколювання та кризовістю регіональної еліти. Відчуваючи неминучу втрату позицій СДПУ(о) в краї, більшість її якісного кадрового потенціалу розпочинають пошук нової «своєчасної» політичної сили. Покинуту об'єднаними соціал-демократами нішу заповнюють інші політичні організації (Партія регіонів, «Наша Україна», БЮТ), на допомогу яким прямує й місцева бізнеселіта. У цей же час з колись монолітної групи регіональної еліти формуються чотири елітні центри: Холдинг «Барва», ЗОО СДПУ(о) (згодом цю нішу займуть угруповання наближені до Партії регіонів), ГО «Громадянський альянс Закарпаття» (після втрати позицій сформується центр навколо БЮТ), Група «Р.І.О.».

Породжені Помаранчевою революцією політичні сили НС «Наша Україна», ГП «Пора» вплинули на перегрупування політичних сил, а завдяки законному введенню в дію пропорційної виборчої

¹ Остапеч Ю. Закарпаття через призму політичних виборів: монографія / Юрій Остапеч, Маріан Токар; Серія «Studia Regionalistica» / № 2. – Ужгород: Видавництво «Карпати», 2009. – С. 219 – 220.

² Там само. – С. 220.

³ Там само. – С. 232.

системи скористалися роллю місцевих партійних осередків у суспільстві. Відтак партизація населення набула нових ознак, а лідерство – «партійно-кольорового» забарвлення. З іншого боку, відчутною стала залежність регіональної політичної еліти від центральних, у тому числі партійних, структур.

Зміни торкнулись і верхівки адміністративної еліти. Певний час посаду губернатора обіймав Віктор Балога (НСНУ) (2005 р.), який політично зблизився з президентом Віктором Ющенком. Після переїзду В. Балого в Київ на іншу державну роботу, головою Закарпатської ОДА став Олег Гаваші (НСНУ) (2006 – 2010 рр.). За цей період відбувається закріплення владних позицій ПП НСНУ в області, а парламентські вибори 2006 року показали, що регіональна (принаймні партійна) еліта має свій особливий погляд на групування інтересів у краї. Про це свідчила специфіка утворення в Закарпатській обласній раді коаліції, аналогів якої не було в Україні (Партія регіонів, Народний Союз «Наша Україна», Соціалістична партія України, частина БЮТ, Партія угорців України, Демократична партія угорців України).

Проте, у 2008 році в НСНУ відбувся розкол, що призвів до появи нової політичної партії «Єдиний центр», яку очолив заступник голови Закарпатської ОДА Іван Балога. Невдовзі в регіоні з'являється ще одна політична сила – ГО «Фронт змін». Політична амбітність Арсенія Яценюка усе ж лише на деякий час актуалізувала увагу закарпатців до цієї сили, а її елітну верхівку поповнила бізнес-молодь (Роберт Бровді). Практично така ж доля й політичного проекту УДАРу Віталія Кличка, щоправда на 2013 рік популярність партії в регіоні значно зросла.

2009 рік – напередодні президентських виборів – був досить резонансним для Закарпаття. Регіональна політична еліта поставала в центрі уваги внаслідок підготовки підґрунтя для проведення президентських виборів 2010 року, а відтак і моделювання потенційної підтримки на чергових парламентських та місцевих виборах.

Крім того, регіональна еліта була задіяна у декількох резонансних подіях. По-перше, вже традиційним стало загравання представників еліти з питанням «політичного русинства», яке час від часу набувало розголосу від національно-культурного до політичного імпульсу. Мова йде про затвердження Закарпатською обласною радою регіональної символіки (прапора та гімну Закарпатської області), обговорення національно-мовної ідентифікації місцевих русинів та провокаційні закиди щодо автономії краю.

По-друге, вперше в історії України на посаду президента балотувався закарпатець – колишній мер Ужгорода Сергій Ратушняк.

Однак загальнодержавного резонансу набув не сам факт його претендентства на найвищу державну посаду, а ксенофобна риторика, яка була спрямована в бік одного з його політичних опонентів – Арсенія Яценюка. Фактично конфлікт «Ратушняк – Яценюк» був єдиною особливістю загальнонаціональної амбіції регіонального лідера із Закарпаття¹.

Перемога Віктора Януковича на президентських виборах 2010 року кардинально вплинула не тільки на розстановку політичних сил в регіоні, а й на статусність регіональної еліти взагалі. Головою Закарпатської ОДА (вже за традицією правлячих еліт) було призначено лідера місцевої Партії регіонів Олександра Ледиду.

Фактично період регіонального елітотворення, який почався з 2010 року й практично не змінюючись змістовно продовжився до початку 2014 року, характеризувався принципом дублювання загальнонаціональних ознак – монополізація елітного простору представниками Партії регіонів та контролем їм підпорядкованих бізнес-груп (груп тиску).

Це підтверджується і тим, що традиційними залишилися бізнесові інтереси регіональних елітних осередків, які намагалися вплинути на перебіг загальнонаціональних подій.

Отже, можемо говорити про тенденції творення регіональної політичної еліти в Закарпатті крізь призму щонайменше п'ятьох етапів у процесі сучасного українського державотворення.

Варто також зазначити, що головами Закарпатської обласної ради обиралися переважно компромісні особистості. І якщо Михайло Волощук (1990 – 1991 рр.), Михайло Країло (1991 – 1992 рр.) та Дмитро Дорчинець (1992 – 1994 рр.) були яскравими представниками централізованої вертикалі влади, то наступні очільники – ставлениками партійних інтересів впливових партструктур в регіоні. Так, Сергій Устич (1994 – 1998 рр.) – представник СДПУ(о), Іван Іванчо (1998 – 2002 рр.) – НС «Наша Україна», Микола Андрусь (2002 – 2006 рр.) – СДПУ(о), Михайло Кічковський (2006 – 2010 рр.) – НС «Наша Україна», ПП «Єдиний центр», Іван Балоба (від 2010 р.) – ПП «Єдиний центр».

Поряд з цим, Закарпаття як політичний регіон особливою активністю й впливом на велику політику в Україні останнім часом не відзначається. Маючи певні специфічні уявлення про політичний розвиток держави, громадяни краю усе ж більш помірковані й послідовні у своїх політичних уподобаннях, аніж ті закарпатці, що представляють регіон на вищих щаблях української влади. Од-

¹ Токар М. Регіональна політична еліта: тенденції творення / Маріан Токар // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. – Вип. 13. – Ужгород, 2009. – С. 300.

нак, незважаючи на те, що Закарпатська область є однією із найменших адміністративно-територіальних одиниць України, вона не позбавлена участі її представників у великій політиці. Можемо класифікувати їх за посадовими рівнями загальнодержавного масштабу та активності. Для прикладу виберемо найвідоміших закарпатців, котрі яскраво і на різних рівнях представляли (продовжують представляти) регіон на загальноукраїнському політичному Олімпі.

Адміністративна еліта. Цю групу осіб утворюють політики, які виконували професійні обов'язки на найвищому державному рівні, зокрема як службовці найвищого рангу в президентській адміністрації та Кабінеті Міністрів.

Віктор Балоба. 27 вересня 2005 року був призначений на посаду Міністра з питань надзвичайних ситуацій та захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи в уряді Юрія Єханурова. 4 серпня 2006 року Верховна Рада України перепризначила його на пост глави Міністерства надзвичайних ситуацій, але вже в уряді Віктора Януковича. А ще трохи більше ніж через місяць Віктор Ющенко призначив В. Балобу на посаду керівника Секретаріату Президента, з якої його було звільнено 19 травня 2009 року. На сьогодні це найвища посада, наближена до Президента України, яку коли-небудь займав закарпатець. Його діяльність характеризують кризь вплив на оточення та прийняття важливих рішень президента В. Ющенка¹.

Віктор Пинзеник. З 27 жовтня 1992 року до 13 серпня 1993 року обіймав посаду Міністра економіки України, віце-прем'єр-міністра України з економіки. З жовтня 1994 року до серпня 1995 року Віктор Пинзеник був першим віце-прем'єр-міністром України, а з серпня 1995 року до квітня 1997 року – віце-прем'єр-міністром України. У вересні 1994 року – січні 2000 року – позаштатний радник Президента України з питань економічної політики. Був головою Ради з питань економічної реформи при Президентові України з грудня 1994 року, а з квітня 1995 року – головою Національної ради з питань статистики при Президентові України. З лютого 2005 року до серпня 2006 року – Міністр фінансів України в урядах Юлії Тимошенко та Юрія Єханурова. Склав депутатські повноваження 19 грудня 2007 року через призначення Міністром фінансів України в другому уряді Юлії Тимошенко. 12 лютого 2009 року подав заяву про звільнення з посади Міністра фінансів України через принципову незгоду з бюджетною політикою уряду

¹ Остапеч Ю. Закарпаття через призму політичних виборів: Монографія / Ю. Остапеч, М. Токар; Серія «Studia Regionalistica» / №2; НДІ політичної регіоналістики. – Ужгород: Видавництво «Карпати», 2009. – С. 353.

в часи фінансово-економічної кризи. 17 лютого того ж року Верховна Рада проголосувала за відставку В. Пинзеника. Професійний економіст і фахівець-практик. Його вважають генератором деяких економічних реформ¹.

Юрій Чижмарь. Державну службу високопосадовця розпочав у червні 2006 року в Міністерстві України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи. До цього політичною діяльністю займався на посаді радника голови Закарпатської обласної державної адміністрації, начальника управління Закарпатської обласної державної адміністрації (2005 р.), керівника апарату Закарпатської обласної державної адміністрації (2005 – 2006 рр.). З вересня 2006 року до жовтня 2007 року – керівник Служби Глави Секретаріату Президента України. 1 листопада 2007 року Указом Президента України призначений головою Тернопільської обласної державної адміністрації. А 6 березня 2010 року Указом Президента Віктора Януковича його було знято з цієї посади. Натомість з 13 липня 2010 року він продовжив державну службу на посаді заступника голови Київської обласної державної адміністрації. Його кар'єрний ріст пов'язують з Віктором Балогою².

Нестор Шуфрич. З травня 1999 року – член Національної ради з питань молодіжної політики при Президентові України Леонідові Кучмі. За часів президентства Віктора Ющенка – 13 грудня 2006 року – був призначений на посаду Міністра з питань надзвичайних ситуацій та захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи. Вдруге це міністерство він очолив 21 грудня 2007 року, ввійшовши до складу уряду Віктора Януковича, де пропрацював до завершення каденції Кабінету Міністрів. Втретє Нестор Шуфрич став на чолі згаданого відомства вже за прем'єрства Миколи Азарова, щоправда ненадовго. 10 липня 2010 року його звільнили з посади міністра. А за день до цього президент Віктор Янукович призначив Нестора Шуфрича заступником Секретаря Ради національної безпеки і оборони України. Втрата авторитету Н. Шуфрича у правлячій верхівки була дещо не очікуваною. Це, очевидно, стало наслідком конкуренції елітних груп і боротьби за вплив на президента України Віктора Януковича³.

¹ Остапець Ю. Закарпаття через призму політичних виборів: Монографія / Ю. Остапець, М. Токар; Серія «Studia Regionalistica» / №2; НДІ політичної регіоналістики. – Ужгород: Видавництво «Карпати», 2009. – С. 357 – 358.

² Токар М. Закарпатська еліта у великій політиці / Маріан Токар // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К.: Вид-во «Центр соціальних комунікацій», 2011. – Вип. 22. – С. 253 – 263.

³ Остапець Ю. Закарпаття через призму політичних виборів: Монографія / Ю. Остапець, М. Токар; Серія «Studia Regionalistica» / №2; НДІ політичної регіоналістики. – Ужгород: Видавництво «Карпати», 2009. – С. 362 – 363.

Сергій Ратушняк. Спробу покорити найвищий щабель політичного Олімпу в Україні зробив і міський голова Ужгорода Сергій Ратушняк, взявши участь у виборах Президента України 2010 року. Перший кандидат від Закарпаття на найвищу посаду в державі набрав у регіоні 2,61% голосів виборців, що засвідчує про низький його електоральний рейтинг. Навіть в обласному центрі, мером якого він є, С. Ратушняк отримав 5,36% голосів. Але по Україні він мав кращі результати, ніж аутсайтери. Його виборча кампанія базувалась на впевненості у прихильності до нього місцевого електорату, скандалі з Арсенієм Яценюком з приводу його національності, який було через засоби масової інформації роздмухано до міжнародного резонансу, а також принциповому протистоянні з угрупованням Віктора Балого¹.

Партійна еліта. До цієї групи включаємо закарпатців, котрі входять до вищої партійної ієрархії на загальнодержавному рівні. Всього закарпатцям вдалося підкорити верхівку таких партій, як «Реформи і порядок», Народний Союз «Наша Україна», «Єдиний центр».

Віктор Балого. 15 лютого 2008 року В. Балого покинув лави президентської партії Народний Союз «Наша Україна» (НСНУ) і започаткував нову партію демократичного типу – став фактичним куратором нового політико-партійного проекту. Навесні 2008 року за його участі була створена політична сила «Єдиний центр», фактичним керівником якої він залишається і по сьогодні². У серпні 2010 року офіційно включений до складу Колегії лідерів партії (співголови організації).

Ігор Криль. Будучи політичним компаньйоном Віктора Балого, постійно діє в одному ключі з прийнятими соратниками рішеннями. Підтримавши президентську політику Віктора Ющенка, активно зайнявся партійною діяльністю. З 2007 року займав посаду заступника голови партії Народний Союз «Наша Україна» (НСНУ). Вийшовши з групою Віктора Балого зі складу цієї партії, весною 2008 року був обраний керівником нової політичної сили – «Єдиний центр». У серпні 2010 року увійшов до Колегії лідерів (групи керівників) цієї ж політичної партії³.

Василь Петьовка. У липні 2008 року Василь Петьовка був обраний членом Президії політичної партії «Єдиний центр». З серпня 2010 року – член Колегії лідерів цієї політичної сили.

¹ Токар М. Закарпатська еліта у великій політиці / Маріан Токар // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К.: Вид-во «Центр соціальних комунікацій», 2011. – Вип. 22. – С. 253 – 263.

² Остапеч Ю. Закарпаття через призму політичних виборів: Монографія / Ю. Остапеч, М. Токар; Серія «Studia Regionalistica» / №2; НДІ політичної регіоналістики. – Ужгород: Видавництво «Карпати», 2009. – С. 353.

³ Там само. – С. 355.

Віктор Пинзенік. Один із засновників та голова Партії «Реформи і порядок» (ПРП) з жовтня 1997 року. Постійно позиціонував політичну силу з демократичним табором, співпрацюючи на різних етапах з Віктором Ющенком та Юлією Тимошенко. Останнім часом відійшов від активної політичної діяльності. У лютому 2010 року на з'їзді партії замість Віктора Пинзеніка головою ПРП обрали Сергія Соболева¹.

Парламентська еліта. Її представляє група осіб – вихідців із Закарпаття, які виконують функції народних депутатів України, задіяні в роботі різноманітних парламентських фракцій, комісій тощо. Найбільш відомими представниками українського парламенту шести скликань від Закарпаття були²:

Віктор Балоба. Його політична кар'єра розпочалася навесні 1998 року. Віктор Балоба переміг на виборах міського голови в м. Мукачевому (як член СДПУ (о)). З травня 1999 року до червня 2001 року обіймав посаду губернатора (голови обласної державної адміністрації) Закарпатської області. На цій посаді став відомим на всю Україну, ініціювавши департизацію службовців обласної держадміністрації. У квітні 2002 року став народним депутатом України (як безпартійний). У парламенті вступив у опозиційну фракцію «Наша Україна». Працював у комітеті з питань економічної політики, власності та інвестицій. Після перемоги Віктора Ющенка на президентських виборах В. Балоба у лютому 2005 року повертається на посаду губернатора Закарпаття. Парламентську діяльність призупинив унаслідок залучення до роботи в Кабінеті Міністрів України. Депутатом ВР є і донині.

Віктор Бедь. Адвокат, член Закарпатської обласної Колегії адвокатів. Член НРУ, голова районної та обласної організації Народного Руху України. Член ХДПУ, заступник голови, голова об'єднаної ради обласної організації, голова комітету захисту прав людини при ХДПУ. Лідер Християнсько-народної спілки Закарпаття. Депутат Ужгородської міської Ради. 18 березня 1990 року був обраний народним депутатом України у Тячівському виборчому окрузі № 176 Закарпатської області. Здійснював повноваження народного депутата з 15 травня 1990 року до 10 травня 1994 року. У 1991 році Віктора Бедя обрали керівником Закарпатського блоку націонал-патріотичних сил краю «Демократична Україна». Перший керівник Тячівської організації НРУ за перебудову (з 28 жовтня 1989 року). З 12 січня до 3 травня 1992 року очолював Закарпатську обласну організацію НРУ.

¹ Токар М. Закарпатська еліта у великій політиці / Маріан Токар // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К.: Вид-во «Центр соціальних комунікацій», 2011. – Вип. 22. – С. 253 – 263.

² Там само.

Входив до складу утвореної Демократичним блоком парламентської опозиції групи «Народна рада», фракції Народного Руху України. Член Комісії Верховної Ради України з питань оборони і державної безпеки.

Олександр Кеменяш. Народний депутат України трьох скликань. Уперше до Верховної Ради Олександр Кеменяш обирався у 2002 році (депутатські повноваження склав у квітні 2006 року). Як самовисуванець він переміг у виборчому окрузі № 73. На час виборів очолював правління ЗАТ «Апекс». На початку парламентської діяльності був позафракційним депутатом, а з червня 2005 року став членом фракції Блоку Юлії Тимошенко. Працював у Комітеті з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи (з червня 2002 року). Упродовж квітня 2006 – червня 2007 років був народним депутатом ВР України 5-го скликання. Депутатські повноваження отримав, пройшовши до парламенту від Блоку Ю. Тимошенко (№ 67 у списку). У листопаді 2007 року внаслідок дострокових парламентських виборів став народним депутатом України 6-го скликання знову від БЮТ. Член ВО «Батьківщина», незмінний член останніх років Комітету з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.

Ігор Кріль. У 2000 році став першим заступником голови Закарпатської обласної державної адміністрації Віктора Балогі. У 2005 році виконував ці функції черговий раз. Очолював податкову адміністрацію в Закарпатській області. На парламентських виборах 2006 року був обраний до складу Верховної Ради під № 71 за виборчим списком ВБ «Наша Україна». На дострокових виборах 2007 року отримав депутатський мандат за списком Блоку «Наша Україна – Народна Самооборона» (НУНС) (№ 40). Ігор Кріль був головою підкомітету з питань оподаткування доходів фізичних осіб (включаючи спрощені системи оподаткування фізичних осіб) і обов'язкових відрахувань до солідарних фондів державного соціального забезпечення та пенсійного страхування Комітету Верховної Ради України з питань податкової та митної політики, а також членом групи з міжпарламентських зв'язків з Канадою, Королівством Нідерландів, Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії, Словацькою Республікою, Угорською Республікою, Республікою Казахстан, Федеративною Республікою Німеччина.

Едуард Матвійчук. Незважаючи на те, що він був незмінно депутатом трьох скликань Верховної Ради України, особливою активністю не відзначився. З квітня 2002 року до березня 2005 року – народний депутат України 3-го скликання, обраний за списками

Виборчого блоку Віктора Ющенка «Наша Україна». З 28 листопада 2003 року – член депутатської фракції Партії регіонів. Народний депутат України 5-го скликання з квітня 2006 року до листопада 2007 року. Обраний за списком Партії регіонів (№ 102 у виборчому списку). Член фракції Партії регіонів з травня 2006 року. З липня 2006 року був членом Комітету з питань європейської інтеграції. Народний депутат України 6-го скликання з листопада 2007 року від Партії регіонів (№ 131 у виборчому списку). Після перемоги Віктора Януковича на президентських виборах 2010 року указом Президента України 18 березня 2010 року був призначений губернатором Одеської області.

Іван Мигович. Один із небагатьох народних депутатів України від Закарпаття, котрий прийшов у парламент не із бізнесових структур. Народний депутат України двох скликань. До свого обрання Іван Мигович працював на комуно-партійній роботі – керівником сектору ідеологічного відділу в апараті ЦК КПРС. Після цього був обраний секретарем Закарпатського обкому Комуністичної партії України. Напередодні парламентських виборів 1998 року залишався членом бюро крайового обкому КПУ. Черговий раз Іван Мигович очолив Закарпатський обком КПУ на початку 2000 року. На вибори, що відбулися 29 березня 1998 року, до списку партії комуністів був рекомендований крайовою партійною організацією. У виборчому списку отримав № 55. Склав депутатські повноваження у квітні 2002 року. Тоді ж був повторно обраний народним депутатом України від КПУ (квітень 2002 – березень 2006 років). За час другої депутатської каденції І. Мигович вніс на розгляд парламенту 20 законопроектів, 78 депутатських запитів і понад 300 звернень. Був членом багатьох комітетів, міжпарламентських комісій та робочих груп, у тому числі керівником робочої групи ВР України в експертній раді Європарламенту з питань міграційного законодавства (2001 рік).

Василь Петьовка. Політичну діяльність розпочав з липня 2000 року як депутат Закарпатської обласної ради від м. Мукачєвого. У березні 2002 року став заступником голови постійної комісії Закарпатської облради з питань територіального та земельного устрою, агропромислового комплексу і розвитку села. Упродовж 2002 – 2003 років Василь Петьовка був членом Мукачівського міськвиконкому, а з 30 червня 2003 року – Мукачівським міським головою. У березні 2002 року обраний до Закарпатської обласної ради за підтримки блоку «Наша Україна». У березні 2005 року став членом Ради Народного Союзу «Наша Україна». З березня 2006 року вдруге обраний міським головою м. Мукачєво. Тоді ж Василь Петьовка стає кандидатом у народні депутати України від Блоку «Наша

Україна» під № 224 у виборчому списку. Внаслідок результатів до-часних парламентських виборів, з листопада 2007 року став народ-ним депутатом від ВБ «Наша Україна – Народна Самооборона» (№ 60 у виборчому списку). Був членом однойменної фракції, а також Комітету з питань фінансів і банківської діяльності (з грудня 2007 року). Депутатом став і в 2012 році.

Віктор Пинзеник. Народний депутат України 1-го, 2-го, 3-го, 4-го, 6-го скликань. Будучи народним депутатом України 1-го скликання з грудня 1991 року, став членом Комісії з питань еко-номічної реформи та управління народним господарством. З бе-резня до жовтня 1992 року був заступником голови Колегії з пи-тань економічної політики Державної думи України. Народний депутат України 2-го скликання з березня 1994 року до квітня 1998 року. Член Комітету з питань фінансів і банківської діяльності. Член депутатської групи «Реформи». Народний депутат України 3-го скликання з березня 1998 року до квітня 2002 року. З липня 1998 року він став членом Комітету з питань фінансів і банків-ської діяльності, а з грудня 1998 року – керівником фракції ПРП «Реформи-центр». З липня 1997 року до січня 1999 року – член Державної комісії з проведення в Україні адміністративної рефор-ми. У 2002 році вчетверте був обраний депутатом Верховної Ради України за списком Блоку Віктора Ющенка «Наша Україна» (№5 у виборчому списку). Член парламентського Комітету з питань фі-нансів і банківської діяльності, перший заступник голови фракції «Наша Україна». На парламентських виборах 2006 року балоту-вався за списками Блоку «Пора-ПРП», однак до Верховної Ради не потрапив (виборчий блок не подолав тривідсоткового бар'єру). Був народним депутатом України 6-го скликання. На позачерго-вих виборах 2007 року балотувався від БЮТ під № 6 у виборчому списку. На час виборів тимчасово не працював, виключно займаю-чись партійною роботою (ПРП). Був заступником голови фракції «Блок Юлії Тимошенко». Депутатом став і в 2014 році.

Нестор Шуфрич. Народний депутат України трьох скликань. У 1998 – 2002 роках – народний депутат України 3-го скликання (по виборчому округу № 70 Закарпатської області від СДПУ(о) під № 22 в партійному списку). Уповноважений представник фракції СДПУ(о) з травня 1998 року. Був першим заступником голо-ви партії. Упродовж 1998 – 2000 років – член комітету Верховної Ради з питань економічної політики, управління народним гос-подарством, власності та інвестицій. З червня 1998 року – член Контрольної комісії з питань приватизації. У 2001 – 2002 роках був членом комітету Верховної Ради з питань бюджету, заступником голови комітету (з квітня 2001 року). У 2002 році став кандидатом

у народні депутати України по виборчому округу № 70 Закарпатської області від СДПУ(о), а після поразки, з липня 2002 року, був обраний народним депутатом України 4-го скликання по виборчому округу № 201 Черкаської області. Під час президентських виборів 2004 року був представником Віктора Януковича в Центральній виборчій комісії. 26 березня 2006 року став кандидатом у народні депутати України від Опозиційного Блоку «Не Так!» (під № 4 у виборчому списку). Одночасно балотувався в парламент АР Крим, Донецьку обласну раду і в Одеську міську раду (переміг і відмовився від мандата). Став депутатом Верховної Ради АР Крим. 5 серпня 2007 року вступив до лав Партії регіонів і на дострокових парламентських виборах 2007 року був обраний у Верховну Раду за її виборчим списком (№ 5). Депутатом став і в 2012 році.

Сергій Ратушняк. З червня 1994 року до липня 1998 року – голова Ужгородської міської ради народних депутатів, Ужгородський міський голова. Після фінансового скандалу у вересні 1998 року Сергій Ратушняк виїхав за кордон і подав звідти заяву про звільнення з посади міського голови Ужгорода. Водночас, сесія Ужгородської міськради обрала С. Ратушняка почесним міським головою «за позитивні зрушення у соціально-економічному житті міста». У липні 2000 року, під час перебування під слідством, був обраний депутатом Закарпатської обласної ради (з липня 2000 року до квітня 2002 року). У 1998 році став кандидатом у народні депутати України. Однак його реєстрація була скасована незадовго до виборів. На виборах Ужгородського міського голови в тому ж році його підтримали вже близько 77% місцевих жителів. У 2001 – 2002 роках працював радником голови Закарпатської ОДА з питань підтримки та розвитку підприємництва на громадських засадах. На виборах до Верховної Ради України 2002 року як самовисуванець став народним депутатом України 4-го скликання (обраний від 70-го округу). Одночасно став міським головою Ужгорода, але обрав роботу в парламенті. На виборах 2006 року черговий раз був обраний міським головою Ужгорода. Під час свого депутатства у Верховній Раді України перебував у лавах фракцій та груп «За Єдину Україну», «Народовладдя», «Демократичні ініціативи» (до вересня 2003 року), «Наша Україна» (з жовтня 2003 року), «Регіони України» (з грудня 2003 року). У 2005 році увійшов до парламентської фракції Народної партії України Володимира Литвина. Був заступником голови СДПУ, головою Закарпатської обласної організації ВО «Громада» (1998 рік), членом Центральної ради Української партії «Єдність» (у 2000 році очолював Закарпатську обласну організацію цієї партії). З 1998 року – голова громадської організації «Нове Закарпаття». З 24 грудня 2004 року

незмінно перебував у лавах Народної партії України. До вересня 2009 року очолював її Закарпатську організацію.

Михайло Сятиня. Народний депутат України 4-го скликання (з квітня 2002 року – квітня 2006 року). Як самовисуванець був обраний у виборчому окрузі № 74 від Закарпатської області. На час виборів був безпартійним. У парламенті увійшов до фракції «Єдина Україна» (травень – червень 2002 року). Згодом був членом групи «Народовладдя» (червень – листопад 2002 року), фракції Аграрної партії України (листопад 2002 року), групи «Народовладдя» (листопад 2002 року – січень 2003 року), фракції Аграрної партії України (січень 2003 року – червень 2004 року), фракції Народної аграрної партії України (червень 2004 року – березень 2005 року), фракції Народної партії (з березня 2005 року). Обіймав посаду голови підкомітету з питань законодавчого забезпечення розвитку фармації та здійснення фармацевтичної діяльності Комітету ВРУ з питань охорони здоров'я, материнства та дитинства (з червня 2002 року). Був членом декількох тимчасових слідчих комісій, а саме: Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань вивчення ситуації у зв'язку з проведенням у червні 2003 року позачергових виборів міського голови м. Мукачевого Закарпатської області та забезпечення конституційних прав громадян під час виборів, фактів порушення правоохоронними органами виборчого законодавства України, Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування фактів тиску на народних депутатів України з боку державних органів, Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування обставин отруєння кандидата на пост Президента України, народного депутата України Ющенка Віктора Андрійовича. Михайло Сятиня під час депутатства – заступник члена Постійної делегації у Парламентській асамблеї Організації Чорноморського економічного співробітництва, член групи з міжпарламентських зв'язків з Республікою Казахстан, член групи з міжпарламентських зв'язків з Федеративною Республікою Німеччина, член групи з міжпарламентських зв'язків з Угорською Республікою, член групи з міжпарламентських зв'язків з Республікою Словенія, член групи з міжпарламентських зв'язків з Польською Республікою, член групи з міжпарламентських зв'язків з Державою Ізраїль.

До цієї групи осіб можемо зарахувати й Івана Різака (у квітні 2002 році став народним депутатом України, пройшовши до Верховної Ради за списком СДПУ(о) (до вересня 2002 року)), Сергія Слободанюка (у 1995 році на додаткових виборах був обраний народним депутатом України від Ужгорода), Станіслава Аржевітіна («Наша Україна-Народна самооборона»). Їхнє депутатство особливим впливом на політику не позначилося.

На кінець 2013 – початок 2014 років парламентською діяльністю продовжували займатися народні депутати України Сергій Мошак, Іван Бушко, Василь Ковач, Іштван Гайдош, Михайло Ланьо, Нестор Шуфрич (всі – Партія регіонів, але крім останнього покинули лави партії під час Революції гідності), Валерій Пацкан (УДАР), Віктор Пинзеник (Батьківщина), Валерій Лунченко (Батьківщина), Віктор Балога, Павло Балога.

Таким чином, політичні еліти, що виходять з регіонів (регіональні еліти), відіграють важливу роль у розвитку політичного процесу в Україні. Одночасно вони виступають провідниками загальнонаціональної політики на місцях, слугують опорою всього державного механізму. Важливою є політична спроможність осіб займатися великою політикою, які не тільки мають владні повноваження, а й представляють партійну еліту, здійснюють активну парламентську діяльність. Бачимо, що Закарпаття також представлене в цьому спектрі й надалі намагається брати участь у загальнонаціональних суспільно-політичних процесах на різних управлінських рівнях.

Варто також зазначити, що економічний потенціал регіональної еліти є незначним (на відміну від таких регіонів як Донецький, Дніпропетровський і т.д.), а тому місцева еліта повністю підпорядкована центру. Звідси відповідь на запитання деяких київських аналітичних центрів, чому в Закарпатській області дія адміністративного ресурсу є досить потужною. Незбалансованість структури відносин центру і регіонів створює прецедент розбіжності на рівнях політичної свідомості, політичної активності й політичної діяльності в центрі та на місцях.